

УЧИТЕЛЬ-РЕАБІЛОЛОГ: МІСІЯ, МЕТА І СТРАТЕГІЯ ФАХУ

Анотація. У статті досліджується відповідність змісту підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Ортопедагогіка» викликам часу. Позиціонується думка, що кадровий потенціал виступає одним з ключових критеріїв якісної освіти, а тому якість надання освітньо-реабілітаційних послуг вчителем-реабілологом визначається рівнем його кваліфікації; умотивованістю щодо забезпечення якісною освітою дітей з руховими порушеннями; спроможністю працювати у команді психолого-педагогічного супроводу; готовністю вчитися упродовж життя тощо. Диференціюючи поняття «кваліфікація» і «компетентність», важливо усвідомити, що підтвердження кваліфікації отриманням диплому про закінчення вищого навчального закладу не свідчить про компетентність в обраній галузі освіти, однак від якості отриманих професійних компетентностей та результатів навчання, залежить польше становлення фахівця, його здатність до самонавчання і професійного розвитку.

Ключові слова: вчитель-реабілолог, освітньо-професійна програма, фахова компетентність.

Abstract. The article examines the compliance of the content of training for higher education applicants under the educational and professional program "Orthopedics" with the challenges of the time. The opinion is positioned that personnel potential is one of the key criteria for quality education, and therefore the quality of educational and rehabilitation services provided by a teacher-rehabilitation specialist is determined by the level of his qualification; motivation to provide quality education to children with motor disorders; ability to work in a team of psychological and

pedagogical support; willingness to learn throughout life, etc. Differentiating the concepts of "qualification" and "competence", it is important to realize that confirmation of qualification by obtaining a diploma of graduation from a higher educational institution does not indicate competence in the chosen field of education, however, the quality of the professional competencies obtained and the results of training depends on the further formation of a specialist, his ability to self-study and professional development.

Key words: rehabilitation teacher, educational and professional program, professional competence.

Актуальність дослідження. Незалежно від часу та масштабу реформ в системі освіти, не згасає проблема підготовки якісного фахівця, необхідність вивіщення професійної компетентності педагогічних кадрів, які володіють сучасними методиками виховання, здібностями організації освітнього середовища на засадах компетентнісного, діяльнісного, інтегрального підходів та принципів «педагогіки партнерства». Проте, успіх модернізації системи вітчизняної освіти гальмують не тільки руйнівні ворожі атаки, а й наші внутрішні виклики: низький рівень умотивованості до роботи з дітьми, недостатність професійного зростання, непрестижність професії, слабе пропагування освітніх досягнень тощо.

Сьогодні освіта змінюється на основі концепції Нової української школи, серед ключових компонентів якої – вільний, професійний, творчий та вмотивований учитель. Однак, із розширенням інклюзивної практики статус фахівця у галузі спеціальної освіти зазнає постійних трансформацій, починаючи з назви фаху аж до його кваліфікаційних характеристик та професійних функцій. Загострюється суперечність між сучасними вимогами суспільства до професійної компетентності педагогів спеціальних закладів/з інклюзивною

формою навчання та реальною практикою надання комплексної допомоги дітям з різними освітніми труднощами.

Чому щороку ми випускаємо велику кількість фахівців, в той час коли роботодавці не можуть знайти людей з необхідними вміннями? Чи не найбільше запитань сьогодні виникає до кваліфікації «учителя-реабілітолога», яку запроваджено та затверджено Міністерством праці та соціальної політики України ще у серпні 1999 року [2].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У різні часи провідні вчені (Єременко І., Стадненко Н., Селецький А., Синьов В., Бондар В., Кот М., Миронова С., Супрун М., Колупаєва А., Мартинчук О., Тищенко В, Шульженко Д., Шевцов А., Дегтяренко Т. та багато інших), розмірковуючи про нову генерацію спеціальних педагогів, одностайно стверджували важливість їх готовності до побудови освітнього простору, суголосного з цінностями гуманної філософії та педагогіки; «школи, яка не виключає», а знаходить шляхи підтримки дітей з освітніми труднощами, технології навчання розумінню себе та іншого, гідності проживати різні ситуації буття.

Віддаючи належне освітній політиці та досліджуючи найуспішніші освітні системи світу, сучасний дослідник А. Шлейхер зауважує, що саме вчителі - найважливіший ресурс змін на краще, а якість освіти та успішність учнів залежить від рівня кваліфікації учителів [1].

Міжнародна вища освіта має численні приклади гнучких систем підготовки вчителів, які задовольняють потреби суспільства в кількості і кваліфікації, з можливістю коригування індивідуального педагогічного профілю протягом усього життя. Подібні до шведської, системи підготовки вчителів характеризуються варіативністю змісту освіти, гнучкістю структури і технологій навчання, наявністю у здобувачів можливості проектування адекватного їх інтересам і потребам індивідуального освітнього маршруту. В таких системах не наполягають на визначенні єдино вірного шляху підготовки, інтерналізують

різноманіття технологічних прийомів, покликаних допомогти майбутньому педагогу знайти себе, розвинути в собі професійні якості, знайти свій стиль викладання. Інакше кажучи, готується вчитель, здатний до самонавчання і розвитку власної науково-обґрунтованої траєкторії освітнього маршруту [10].

Нагадаємо, що термін «кваліфікація» (лат. *quals* - *якості та facio* - *роблю*) розглядається як сукупність компетентностей або результатів навчання; її рівень визначається дипломом/іншим свідоцтвом, яке видається компетентним органом і засвідчує успішне закінчення програми з вищої освіти (Лісабонська конвенція про визнання кваліфікацій у вищій освіті європейських країн, 1997 р.). Сьогодні законодавчо врегульовано протиріччя, яке існувало між «академічною/освітньою» та «професійною» кваліфікацією [18]. У широкому розумінні кваліфікацію (не тільки для сфери освіти та ринку праці) ми розглядаємо як міру/критерій особистісного розвитку – кваліфікована людина, адже університет – це не тільки місце, де здобувають професійну компетентність, це також місце для розвитку особистості. Готовність швидко змінюватися, адаптивність для сучасного здобувача дуже важливі, оскільки цикл інновацій вимірюється не роками, а днями.

Дослідники, диференціюючи поняття «кваліфікація» і «компетентність», наголошують, що підтвердження кваліфікації отриманням диплому про закінчення вищого навчального закладу не свідчить про компетентність в обраній галузі освіти. Компетентність відображає фахівця з достатньо високим рівнем кваліфікації та професіоналізму. Вважається, що компетентність варто розглядати як важливий показник підготовленості педагога до виконання професійних функцій, характеристику рівня його кваліфікації та професіоналізму [18].

Підготовка вчителя-реабілітолога сьогодні вибудовується в рамках концепції Нової української школи, а тому вимагає суттєвої трансформації традиційного вчителя як наставника і джерела знань. За новими професійними

ролями (коуча, тьютора, партнера, фасилітатора, модератора, новатора, ментора, супервайзера) стоїть потреба виступати партнером для колег, учнів і батьків, створювати умови для набуття дітьми життєвої компетентності, демонструвати власну фахову компетентність, ініціювати до спільної, продуктивної діяльності, консультувати та коригувати прояви індивідуальних і типологічних особливостей розвитку, сприяти формуванню у дітей вміння вчитися, а також постійно вчитися самому [11; 17]. Отож, вчитель-реабілітолог нового покоління, не просто єдиний наставник і джерело різнобічної підтримки для дитини, а психологічно та емоційно компетентна людина, професіонал і лідер у своїй галузі, ефективний комунікатор, фасилітатор та менеджер.

Розмірковуючи над сенсом фаху вчителя-реабілітолога, природно звернутись до класики дитячої реабілітації – Conductive education (А. Петьо, М. Харі) – міжнародно визнаної технології допомоги дітям з церебральними паралічами та іншими руховими труднощами. Методологія допомоги у кондуктивному/керованому навчанні вибудовувалась на основі трактування дитини як неподільної цілісності (фізичної, інтелектуальної, емоційної), що зумовило інтегративний підхід (реабілітаційно-навчально-соціальні заходи), з домінантою на розвитку почуття гідності у дитини. Такий творчий підхід до реабілітації дозволяє навчити пасивну дитину бути активною, мотивувати її до використання набутих умінь у нових ситуаціях життєдіяльності [6].

Ключовим елементом у цій міжнародно визнаній системі навчання виступає терапевтичний персонал - провідники (conductors) складного щоденного процесу опанування дитиною рухових, пізнавальних, комунікативних, життєвих функцій та навчання за дошкільною і шкільною програмами. Стратегом такої групи всебічно підготовлених фахівців виступає провідник, який несе особисту відповідальність за формування тої чи іншої функції у дитини та ставиться до неї як до цілісної особистості. До його обов'язків належить розробка програми та шляхів її реалізації. Провідник

організовує заняття таким чином, щоб забезпечити дітям можливість повторення протягом дня того матеріалу, який вони опрацьовують під час навчальної сесії.

Основне завдання провідника полягає в тому, щоб незважаючи на рухові труднощі дитини, максимально забезпечити її активність та одночасно безпеку. Спонування дитини до активності здійснюється на основі створення відповідної атмосфери заняття, різноманітних ігрових ситуацій тощо. Метафорично висловлюючись, фахівець продумує трансфер «від бажання дорослого до бажання дитини», реалізуючи стратегію успіху, заохочує та винагороджує дитину за правильне виконання завдання. У процесі заняття інші провідники виконують роль асистентів дітей, контролюючи правильність виконання ними завдань, та надають безпосередню допомогу тільки в обґрунтованих ситуаціях, які мають на меті перехід від дисфункції до ортофункції. Тут важливо мати на увазі, що під «ортофункцією» розуміється «найвищий рівень виконання певної функції, якого дитина здатна досягти самостійно, без використання патологічних рухів або реакцій» [6].

На підготовку такого фахівця відводиться чотири роки копіткого навчання: вивчення медицини, педагогіки, психології, кінезотерапії, логопедії тощо. Такі фахівці володіють не лише методами фізичної реабілітації, а й психологічної корекції – знаннями про способи мотивації дитини з порушеннями функцій опорно-рухового апарату до виконання складної для них роботи, набуття віри в себе та власні можливості. «Кондуктивна школа», як і дошкільний заклад, в усіх розділах навчання (кондуктивне навчання читання та письму; розвиток мовлення) гармонійно поєднують розвиток рухів зі шкільним навчанням. Спеціальні меблі, дидактичний матеріал і наочні посібники педагог використовує суто за призначенням, оскільки головний інструмент кондуктолога – слово. Звичні для нас пристосування: інвалідні візки, фіксуючі засоби у практиці кондуктивістики не використовують, оскільки вважається, що вони заохочують пасивну поведінку дітей [13].

В Україні дитяча неврологія стосовно дитячих церебральних паралічів із констатуючої перетворюється у дійову, відновлювальну тільки з середини 60-х років минулого століття. З того часу виникає проблема підготовки кваліфікованих фахівців (як лікарів, так і педагогів), які знають онтогенез/дизонтогенез нервової системи дитини, відповідність розвитку нервово-психічних функцій віку, роль нервової системи у патогенезі численних захворювань дитячого віку, а також вміють виявляти причини затримок у розвитку та запобігати їм. У процесі тогочасної розбудови диференційованої системи спеціальних шкіл в Україні та забезпечення освітою дітей з інтелектуальними, мовленнєвими і сенсорними порушеннями, навчання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату, яке потребувало врахування їх комплексного характеру, довгий час залишалося не вирішеним [14].

Частково завдання психолого-педагогічної допомоги дітям з порушеннями функцій опорно-рухового апарату вирішувались «вчителем-дефектологом», важливість комплексу медичних, педагогічних та психологічних складових підготовки якого традиційно позиціонувалося та закладалося у програми підготовки таких фахівців. Важливість клінічної компоненти у підготовці вчителя-дефектолога підкреслювали Теплицька О., Селецький А., Рождественська М., Руденко Л. та багато інших учених і практиків. У історії науки саме лікарі започаткували лікарсько-педагогічний напрямок та розробили перші лікарсько-педагогічні системи, які заклали основу сучасних спеціальних педагогічних підходів та методик роботи (Е. Сеген, М. Монтессорі, А. Петьо та бігато інших).

Однак, навіть досконало володіючи спеціальними педагогічними технологіями, учитель, насамперед, повинен враховувати психологічний, соціальний аспекти особистості дитини. Як зазначав свого часу Селецький А., незважаючи на технологічне/методичне оснащення процесу навчання, такий фахівець втручається, насамперед, у внутрішній світ особистості дитини.

Висвітлюючи особливості формування особистості дітей та підлітків з церебральними паралічами, Рождественська М. яскраво продемонструвала з чим доведеться зіштовхнутися фахівцю. Складний механізм виникнення патологічного розвитку особистості дітей та підлітків з церебральними паралічами зумовлюється: органічною недостатністю центральної нервової системи і своєрідною структурою інтелектуального порушення; руховою неспроможністю та потребою постійної допомоги; своєрідною психологічною атмосферою навколо дитини (гіперпротекція); психогенними чинниками (усвідомленням власної неповносправності та реакції особистості на порушення); біологічними трансформаціями в період вікових криз тощо [14].

Гостру потребу підготовки кваліфікованих фахівців з ортопедагогіки, які могли би працювати вчителями спеціальних шкіл для дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату, надавати компетентну корекційно-реабілітаційну допомогу дітям як вчителі інклюзивної форми навчання, працювати вчителями-реабілітологами корекційної-реабілітаційних установ тощо не тільки усвідомлювали, а й реалізували в Інституті корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Тут упродовж 2010-2021 років відкривається та функціонує кафедра ортопедагогіки та реабілітології, де розробляються методологічні засади та перший варіант змісту освітньо-професійної програми «Ортопедагогіка» (Шевцов А., Заплатинська А., Родненко М., Глоба О., Путров С. та багато інших).

Започаткування фаху було не тільки відгуком на виклики часу і потреби практики у сфері освіти та комплексного реабілітування дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату. Відбувається пошук ідентичності та напряду діяльності вчителя-реабілітолога, який на той час вбачався у ролі «вчителя-дефектолога», підготовленого до мультдисциплінарного характеру реабілітування [16].

Обґрунтовуючи важливість підготовки в Україні фахівців у галузі ортопедагогіки, Шевцов А. зазначав, що її структура повинна відповідати структурі змісту системного реабілітування. Дослідник підкреслював, що базові аналітичні конструкти системи комплексного реабілітування в ортопедагогіці представлені медичним компонентом, психологічним та педагогічним компонентами, елементами соціального та техніко-середовищного реабілітування. Ці компоненти становлять цілісну модель єдиного реабілітаційного процесу, що має на меті надання повного комплексу освітньо-реабілітаційних послуг для осіб з порушеннями функцій опорно-рухового апарату [16].

Досліджуючи парадигму системи корекційно-реабілітаційної допомоги (станом на 2010 рік), на основі аналізу кваліфікаційних характеристик «вчителя-дефектолога» і «вчителя-реабілітолога» та стану практики, Дегтяренко Т. пише про необхідність внесення коректив у характеристики цих професій. Підкреслюючи їх безперечний зв'язок, дослідниця зазначає, що педагогічна корекція та реабілітація виступають паралельними та невід'ємними процесами, які перебігають у середовищі закладів освіти. На її думку, вчитель-реабілітолог не може втручатись у навчальний процес, він може тільки співпрацювати з вчителем-дефектологом, та здійснювати реабілітацію дітей за індивідуальним планом. У той час, як вчитель-дефектолог скеровує навчальну діяльність, оскільки має для цього відповідний рівень компетентності, вчитель-реабілітолог проводить заняття з соціальної реабілітації дітей. Автор обґрунтовує думку, що вчитель-реабілітолог ближче співпрацює із соціальним педагогом, який проводить роботу з соціальної реабілітації дітей, та з фахівцем із фізичної реабілітації. Таке редагування, як зазначає Дегтяренко Т., сприятиме наближенню до ринку праці та підвищенню рівня працевлаштування, а також сприятиме модернізації змісту підготовки фахівців цих спеціальностей [2].

У 2013 році в Україні стандартизується медична допомога при органічних ураженнях головного мозку у дітей, які супроводжуються руховими порушеннями. Затверджується уніфікований клінічний протокол медичної допомоги та медичної реабілітації «Церебральний параліч та інші органічні ураження головного мозку у дітей, які супроводжуються руховими порушеннями», де унормовується, що в основі реабілітації таких дітей лежить модель комплексної реабілітації «Тандем - партнерство», «дитина – сім'я - фахівець», яка полягає у гармонійному поєднанні медичного та соціально-педагогічного аспектів реабілітації [9].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні фаху вчителя-реабілітолога та аналізі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів освіти за такою кваліфікацією, з метою забезпечення сучасного ринку праці кваліфікованими вчителями-реабілітологами.

Методи дослідження. Аналіз та систематизація наукових джерел; узагальнення практичного досвіду підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «Спеціальна освіта»; загальнонаукові методи дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння).

Хід дослідження. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», регламентує, що наукові дослідження у реабілітаційній галузі мають ґрунтуватися на моделі Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я. Наукові здобутки, імplementовані у реальну практику, демонструють усьому громадянському суспільству важливість використання доведених, стандартизованих інструментів обліку характеристик розвитку дитини та впливу на неї зовнішнього середовища, оскільки дозволяють максимально використовувати реабілітаційний потенціал та забезпечувати ранню соціалізацію дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я для дітей і підлітків (МКФ-ДП, 2007) визнана інструментом

запровадження в нашій країні біопсихосоціальної моделі допомоги дітям з порушеннями функцій опорно-рухового апарату та виступає яскравим свідченням міждисциплінарного підходу [3; 12].

Згаданим Законом також декларується рання реабілітація дітей з інвалідністю від 0 до 7 років, яка спрямовується на зменшення або подолання фізичних, психічних розладів та інтелектуальних вад, набуття побутових та соціальних навичок, розвиток здібностей, поступову повну або часткову інтеграцію в суспільство. Така реабілітація забезпечує комплексний підхід до дитини, поєднання різних видів та форм реабілітації, передбачає залучення до реабілітаційного процесу сім'ї, забезпечує її соціальну, психологічну, освітню, консультативну підтримку. За таких умов сім'ї мають змогу долучитись до експертизи розвитку своєї дитини та стати співавторами програм підтримки в умовах сім'ї [3; 12].

Викладені положення засвідчують, що синергія наукового знання виступає ключовою перевагою у формуванні професійної компетентності вчителя-реабілітолога, закладає методологічну основу його підготовки, яку ми можемо визначити як міждисциплінарний підхід. Такий підхід, який ще має назву інтрадисциплінарний, відрізняється від мультидисциплінарного тим, що його учасники вирішують спільні завдання, а не працюють над конкретними завданнями з окремого напрямку [19].

Недавні дослідження свідчать, що міждисциплінарність поступово набуває статусу провідного методологічного підходу в підготовці фахівців з фізичної реабілітації та ерготерапії. Синергія наукових знань в парадигмі сучасної фізичної реабілітації включає природничі, соціальні, гуманітарні та технічні науки. Безальтернативне домінування природничо-наукового кластеру та лише часткове долучення соціальної та гуманітарної складових у формуванні професійних компетентностей з фізичної реабілітації сьогодні поступається трендам соціокультурного характеру [7].

У спеціальній освіті, навпаки, положенням про те, що психіка формується/опосередковується культурою (культурно-історична концепція), було відкрито шлях до синтезу біологічних, культурологічних і соціально-історичних досліджень людини. Це і сформувало концепцію підготовки фахівця до корекційно-компенсаторної роботи та її вузьких спеціалізацій (психокорекційної педагогіки, ортопедагогіки, сурдопедагогіки, тифлопедагогіки, логопедії) [5].

В ортопедагогіці, на прикладі дитячих церебральних паралічів, які виступають «моделлю» дефіцитарного типу дизонтогенетичного розвитку, яскраво виявляється складність процесу реабілітації, результатом якого виступає формування активного ставлення дитини до порушення її здоров'я. Не випадково, сутність терміну «реабілітація» близька до поняття «компенсація», з тою різницею, що «компенсація» виступає внутрішнім процесом, а «реабілітація» лежить у зовнішній площині [5].

Мету вчителя-реабілітолога розкриває освітньо-професійна програма як відповідь на запитання «чого ми хочемо досягти?» і «як ми збираємося це зробити?». Освітньо-професійну програму «Ортопедагогіка» було розроблено на основі Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта (2020) [8] та запроваджено в Українському державному університеті 2021/2022 року. Програма має на меті забезпечити набуття здобувачами вищої освіти професійних компетентностей для надання сучасних освітніх та інтегративно-реабілітаційних послуг особам із порушеннями функцій опорно-рухового апарату; підготувати вмотивованих, конкурентоспроможних фахівців зі спеціальної освіти (ортопедагогіки), які мають потребу в безперервному навчанні, творчому вдосконаленні професійної майстерності, самостійній побудові траєкторії власного зростання та кар'єри.

Унікальність програми визначається підготовкою здобувачів освіти до раннього, комплексного та скоординованого використання медичних, соціальних, освітніх та професійних заходів з метою досягнення найвищого рівня реалізації функціональних можливостей осіб з порушеннями функцій опорно-рухового апарату. Відповідно до трактування сутності поняття «реабілітація» ВООЗ, в основу програми покладено комплексний і системний підхід до вирішення всіх аспектів реабілітаційного процесу (на рівні біологічного організму людини; на рівні людини як соціального суб'єкта; на рівні особистості; реабілітації людини як суб'єкта діяльності) [12].

У програмі врахована системоутворююча роль практики, яку вона відіграє у забезпеченні безперервності та послідовності професійного становлення майбутнього вчителя-реабілітолога. Позиціонування освітньо-професійної програми як практико-орієнтованої потребувало використання провідних вітчизняних та зарубіжних методологічних підходів, адаптації та модифікації доведених освітньо-реабілітаційних технологій роботи з особами з порушеннями функцій опорно-рухового апарату. Для їх опанування, окрім обов'язкового теоретичного блоку, складені наскрізні програми практичної підготовки, якими передбачені навчальні та виробничі види практик: навчально-педагогічні та виробничо-педагогічні в загальному обсязі 24 кредити ЄКТС. Увагу до практичної компоненти підготовки вчителя-реабілітолога підкріплено Законом про підтримку наукової роботи в закладах вищої освіти, відповідно з яким досвідчені практики тепер зможуть долучатись не лише до розробки та оновлення освітньо-професійних програм, а й приймати участь в освітньому процесі вищої школи.

У розвитку кваліфікації сьогодні Шевцов А. констатує настання нового етапу – ребрендингу (англ. *rebranding* – активна стратегія, яка включає комплекс заходів щодо змін чогось). Вчитель-реабілітолог сьогодні, за його метафоричним визначенням - «універсальний солдат». Як показала практика, посада вчителя-

реабілітолога стала особливо затребуваною в інклюзивно-ресурсних центрах. Тут співпраця з батьками та освітніми закладами таким фахівцем здійснюється у синергії 2-х напрямів: корекційно-педагогічному та реабілітаційному.

Стосовно другого напрямку, такий фахівець має ґрунтовні компетентності в галузі реабілітаційних технологій (фізичної реабілітації, створення реабілітаційних умов у закладах освіти тощо). Тут важливо мати на увазі, що оцінка рухових порушень у дітей повинна здійснюватись щонайменше за такими варіантами: рухові порушення як провідні порушення розвитку (дитячі церебральні паралічі); вторинні щодо провідного порушення (рухові порушення у структурі сенсорних порушень); рухові порушення як складова основного порушення (рухові порушення у структурі інтелектуальних порушень); рухові порушення як провідні у структурі комплексного порушення. Вчитель-реабілітолог повинен надавати допомогу в усіх перелічених варіантах.

Отже, професійну компетентність не слід розглядати, як сталу величину, оскільки процес її формування ніколи не завершується, а навпаки, постійно удосконалюються. Як наслідок - якість професійної компетентності оцінюється тільки у конкретних ситуаціях професійної діяльності педагога.

Підготувати такого фахівця ми зможемо, коли врахуємо досвід «успішних освітніх систем», усвідомимо, що освіта - не тільки мистецтво, а й наука; будемо уважно ставитися до відбору викладачів/учителів та їх навчання/підвищення кваліфікації; створимо реабілітаційне середовище на основі холістичного підходу; будемо з повагою ставитись не тільки до особливостей дітей з руховими порушеннями, а й базових рис дітей нового покоління тощо.

Конкретні ситуації професійної діяльності вчителя-реабілітолога потребують його психологічної компетентності, яку академік Синьов В. розглядав як одну з найважливіших складових професійної майстерності у спеціальній освіті, важливим завданням якісної вищої освіти.

У здобутті фаху вчителя-реабілітолога сьогодні психологічна резильєнтність, як властивість особистості долати стреси та важкі періоди конструктивним шляхом, набувають особливого сенсу. Як і «втома від співчуття» - поширений серед фахівців «допомогаючих» професій тип дистресу, що виникає через надмірне ототожнення з чужими стражданнями і постійне співпереживання іншим. Фахівцям, які відчують втому від співчуття, може бути важко співпереживати іншим людям, що страждають, вони можуть переживати відстороненість від тих, кому допомагають, або відчувати труднощі з виконанням своїх професійних обов'язків. Напруження педагогічної професії зумовлює потребу психологічної допомоги і підтримки вчителя-реабілітолога, необхідність працювати над власним характером, піклуватися про власну зону найближчого розвитку [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На жаль, в Україні ще не досліджена ретроспектива розвитку спеціальної психоло-педагогічної допомоги дітям з порушеннями опорно-рухового апарату, без якої неможливо прогнозувати перспективи розвитку спеціалізації, не втратити сенсу за назвою «вчитель-реабілітолог».

На недавньому круглому столі «Організаційно-змістові засади сучасної вищої освіти», де з участю стейкхолдерів та роботодавців, обговорювались освітньо-професійні програми кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Заплатинська А. дуже лаконічно і точно висловила думку щодо сенсу/сутності/змісту фаху, відзначивши, що «ключове слово у назві «вчитель-реабілітолог» - вчитель».

Вчитель-реабілітолог як утілення заповітної мрії батьків, щоб їх дитина обрала цей фах; вчитель-реабілітолог як компетентний партнер батьків і команди психолого-педагогічного супроводу дитини з руховими порушеннями; вчитель-

реабілітолог, який має гідні умови праці й зарплату; вчитель-реабілітолог, який не «втомлюється від співчуття».

Список використаних джерел

1. Андреас Шлейхер. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Ганна Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с.
2. Дегтяренко Т. М. Нова парадигма системи корекційно-реабілітаційної допомоги як імператив зміни кваліфікаційних характеристик професій. *К-ПНУ імені Івана Огієнка, факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології*. С. 36-41.
3. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
4. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. Всесвітня організація охорони здоров'я. Женева. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://moz.gov.ua/uploads/2/11374-9898_dn_20181221_2449.pdf
5. Синьов В. М. (2018) Нова школа України і проблеми забезпечення якісної освіти дітей з особливостями розвитку. В. П. Андрущенко (Голова ред. кол.), *Європейські педагогічні студії* (Вип. 7). (С. 36-45). Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова.
6. Система керованого навчання: інформаційно-методичний посібник для батьків, педагогів та реабілітологів / упоряд. Т. М. Луценко. Суми: Університетська книга, 2009. 76 с.
7. Слухенська Р., Ковальчук П., Куковська І., Логуш Л., Маланій В. Міждисциплінарні принципи підготовки фахівців-реабілітологів. *Академічні візії*. Випуск 28/2024.
8. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2020). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static->

objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/016-Spets.osvita-bakalavr.28.07.pdf

9. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації «Церебральний параліч та інші органічні ураження головного мозку у дітей, які супроводжуються руховими порушеннями» <https://ips.ligazakon.net/document/MOZ19005>

10. Ханзерук Л. О. Інклюзивна освіта у Швеції. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами»*. К., 2020. С. 100-104.

11. Ханзерук Л. О. Особистісний та професійний розвиток спеціального педагога: виклики часу. *Тези доповідей учасників Всеукраїнського онлайн марафону до Дня науки «Освітній вектор: допомога, підтримка, навчання дітей з порушеннями інтелекту та комплексними порушеннями розвитку в умовах воєнного стану в країні»*. 16-24 травня 2022 р. С. 135-139.

12. Ханзерук Л. О. Реабілітаційний потенціал дитини з порушеннями функцій опорно-рухового апарату. *Збірник наукових праць. Науково-педагогічне стажування «Формування освітніх і науково-дослідницьких компетентностей у підготовці майбутніх ортопедагогів, реабілітологів та психологів»*: Черкаси (23 січня-10 лютого 2023 р.) С. 47-53. Електронний ресурс. Режим доступу: https://drive.google.com/drive/folders/1zCKXOIT30qeOqrj hvne_gt0kx4_FkZWW

13. Ханзерук Л. О. Сучасні підходи до психолого-педагогічної корекції розвитку дітей з ДЦП. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: серія соціально-педагогічна*. Випуск 7. Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. С. 326-329.

14. Ханзерук Л. О., Карпенко О. В. Науково-практичний досвід М. В. Рождественської в аспекті історико-педагогічного аналізу проблеми навчання і виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в Україні. *Збірник*

наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. Вип. XXIII в трьох частинах, частина 2. Серія: соціально-педагогічна. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013. С. 115-121.

15. Шевцов А. Г. Методологічні принципи соціальної реабілітації осіб з обмеженими функціями здоров'я. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія соціально-педагогічна*. Випуск VI. Кам'янець-Подільський, 2006. С. 337- 342.

16. Шевцов А. Г. Ортопедагогіка як нова спеціалізація підготовки фахівців з корекційної освіти. *Корекційна педагогіка і психологія. К-ПНУ імені Івана Огієнка, факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології*. 2011. С. 186-193.

17. Школа тренерів Нової української школи Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BzXm1wXoJuwYQ2ZxWm50ZXQwams/view?resourcekey=0-uNSfv2jPmwQRu5QIfckE3g>

18. <https://register.nqa.gov.ua/professional-qualifications>

19. <https://langs.physio-pedia.com/uk/multidisciplinary-and-interdisciplinary-management-of-the-amputee-uk/>

